

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların akademik benlik saygısı ile saldırganlık yönelimi arasındaki ilişkinin incelenmesi

Investigation of the relationship between academic self-esteem and aggression orientation of children attending pre-school education

Burçin Yırtıcı¹, Makbule Meziyet Arı²

Makale Geçmişi

Geliş : 11 Şubat 2021
Düzeltilme : 4 Mayıs 2023
Kabul : 21 Mayıs 2023

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Article History

Received : 11 February 2021
Revised : 4 May 2023
Accepted : 21 May 2023

Article Type

Research Article

Öz: Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların saldırganlık yönelimleri ile akademik benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Genel tarama modelinin ilişkisel tarama deseninde hazırlanan bu çalışmada rastgele örneklem yöntemi dikkate alınmıştır. Araştırma örneklemini toplamda 382 çocuk oluşturmuştur. Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, çocukların akademik benlik saygısı düzeylerini belirlemek amacıyla "Akademik Benlik Saygısı Düzeyi Ölçeği", çocukların saldırganlık yönelim düzeylerini saptamak amacıyla "36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 60-72 aylık çocukların saldırganlık yönelim düzeyleri arttıkça akademik benlik saygısı düzeylerinde azalma görülmüştür. Çalışma sonucuna göre, anne-baba yaşı ve ailenin boşanma durumu değişkenleri ile çocukların akademik benlik saygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, cinsiyet, ailenin aylık gelir düzeyi ve çocuğa bakan kişi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Bu çalışma sonucunda, çocukların saldırganlık yönelim düzeyleri ile boşanma durumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmazken, cinsiyet, anne yaşı, aile aylık gelir düzeyi ve çocuğa bakan kişi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Akademik benlik saygısı, Okul öncesi eğitim, Saldırganlık.

Abstract: The aim of this study is to determine the relationship between aggression orientation and academic self-esteem of 60-72 month-old children attending preschool education. In this study prepared in the correlational survey design of the general survey model, the random sampling method was employed. The research sample consisted of a total of 382 children. The study utilized a personal information form developed by the researcher, the Academic Self-Esteem Scale to assess children's academic self-esteem levels, and the Aggression Orientation Scale for Children Aged 36-72 Months to determine their aggression orientation levels. The study revealed that as aggression orientation levels of 60-72 month-old children attending pre-school education institution increased, their academic self-esteem levels decreased. According to the study, no significant relationship was found between parental age, and divorce status variables and children's levels of academic self-esteem, whereas significant relationships were observed between gender, monthly income level of the family, and caregiver variables. Additionally, while no significant relationship was found between children's aggression orientation levels and divorce status variables, significant relationships were observed between gender, maternal age, family monthly income level, and caregiver variables.

Keywords: Academic self-esteem, Preschool education, Aggression.

DOI: 10.24130/eccdjecs.1967202481361

Başlıca Yazar: Burçin YIRTICI

¹İstanbul Okan Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Gelişimi, burcin.yirtici@okan.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/00000002-1492-4584>

²Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, mmari@gelisim.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0283-6341>

SUMMARY

Introduction

Early childhood is the period during which individuals undergo significant development. Physical, mental, and social growth are particularly prominent during this stage. The foundations for these developmental areas are established, especially in early childhood, as children strive to adapt to their natural and social environments. Consequently, children begin acquiring various individual skills and social behaviors during this time. They become familiar with their surroundings, establish relationships within their environment, and develop perspectives on events (Arslan, 2009). Children's self-perception is generally shaped by their experiences and can also be influenced by their interactions (Kenç & Oktay, 2002). The family environment is crucial in the initial development of children's self-perception, which continues to evolve through interactions with relatives, peers, and teachers. Such self-perceptions aid children in evaluating their attitudes towards others (Erbil, Divan, & Önder, 2006). Occasionally, children may experience conflicts in their relationships, leading to a process of adjustment (Arslan, 2002). This challenging situation is especially common among preschool-aged children due to their acquisition of diverse skills and developmental milestones, which may occasionally give rise to conflicts requiring resolution. These challenges can manifest as aggressive behaviors.

As preschool is the period when individuals' personalities and academic selves develop, it is crucial to determine the orientations of aggression and academic perceptions and to reveal the relationship between them. It is essential to understand how elements associated with children's academics relate to aggression tendencies and to know the impact of preschool, a significant developmental period, on this process. Identifying potential future problems is also important. Although some crises that occur due to interactions between children or between children and teachers are considered unique to this period, as it is a time of frequent interaction and communication, these crises may pose problems for families and society in the future. Therefore, it is vital, both individually and socially, to determine why preschool children are inclined to be aggressive and to identify the elements that can prevent this behavior. The limited number of studies in the literature examining the relationship between academic self-esteem and aggression orientation, and the lack of such research, especially in preschool children, is the main starting point of this study.

Method

The study sample comprises 382 preschool students enrolled in private and public schools affiliated with the Ministry of National Education (MEB) on the European side of Istanbul Province during the 2018-2019 academic year. Due to time and cost constraints in reaching the entire population, the sample was selected using the stratified random sampling method. A survey was employed as the data collection tool in the research, consisting of three sections aimed at gathering information about students and their families. The personal information form used in the study was developed by the researcher based on previous studies, while the 'Aggression Orientation Scale for Children Aged 36-72 Months,' developed by Kaynak, Kan, and Kurtulmuş (2016), and the 'Academic Self-Esteem Scale,' developed by Cevher and Buluş (2006), were used

to measure students' levels of aggression orientation and academic self-esteem, respectively. The data obtained were analyzed and interpreted using the statistical program SPSS.

Conclusion and Discussion

The study aimed to determine the relationship between preschool children's academic self-esteem and their aggression tendencies yielded the following results. According to the research findings, as aggression orientation increased, academic self-esteem levels decreased, with boys showing higher aggression orientation scores compared to girls. This finding is supported by studies conducted by Erdinç (1995), Akboy (1998), Kurşun (1998), and Göktaş (2008). It was also found that girls tend to have lower academic self-esteem than boys, supported by similar findings in studies by Erdinç (1995), Akboy (1998), Kurşun (1998), and Göktaş (2008). Additionally, Aral et al. (2011) observed that children of mothers under 25 years of age exhibited significantly higher levels of relational aggression towards others. Similarly, Özcan and Aydoğan (2014) concluded that the academic self-esteem scores of children with parents aged 20-30 were lower compared to other age groups. These findings collectively support the conclusion of this study, highlighting higher aggression scores among children of mothers under 25 years old and the inverse relationship between aggression orientation levels and children's academic self-esteem levels.

The research concluded that children of fathers younger than 25 years old have lower academic self-esteem, consistent with the findings of Özcan and Aydoğan (2014). A significant relationship was also observed between family income level, one of the research variables, and the caregiver of the child, and the child's aggression orientation. These findings are supported by the studies of Aral et al. (2004), Karataş (2005), Çetin and Çavuşoğlu (2009), and Gürpınar and Akan (2001). According to the study results, there is no significant difference between divorce status and children's academic self-esteem, consistent with findings in the literature by Özbay and Alisinanoğlu (2009) and Güney (2008).

GİRİŞ

Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişme göstermesi ile ekonomik değişimlerin de bu durumu takip etmesi sonucunda, toplumların yaşam felsefelerinde de birtakım değişiklikler meydana gelmeye başlamış ve toplumlar bu durumdan hem psikolojik hem de sosyolojik açıdan oldukça etkilenmişlerdir. Bu etkilenme günümüzde halen varlığını sürdürmektedir. Yaşanan değişim süreci ile toplum içerisinde ortaya çıkan iniş ve çıkışlar toplumların çıkarları doğrultusunda hareket etmelerine neden olmuştur. Özellikle teknolojik gelişmeler ve bununla birlikte gelişim gösteren kitle iletişim araçları insanların davranışlarının farklılaşmasına bireylerin toplumsal değerlerden uzaklaşmasına neden olmuştur (Kara, 2017). Toplumlarda meydana gelen bu etkilenme ve değerlerden uzaklaşma, beraberinde bazı sorunları da ortaya çıkartabilmektedir. Bunlardan birisi de saldırganlık, öfke kontrolünü sağlayamama ya da davranış bozuklukları olarak belirtilebilir.

Bireyin en fazla gelişim gösterdiği dönem erken çocukluk dönemidir. Bu dönem içerisinde çocukta fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişim ön plandadır. Bu gelişim alanlarının temelleri özellikle erken çocukluk döneminde atılmaktadır. Bu dönemde aynı zamanda çocuklar doğal ve toplumsal çevrelerine uyum sağlayabilmek için çaba göstermektedirler. Bu çaba sonucunda çocuk farklı bireysel beceriler ve sosyal davranışlar kazanmaya başlayabilir. Çocuk, çevresini tanır, çevresi ile ilişkiler kurar ve olaylara karşı bakış açısı geliştirmeye özen gösterir. Bu döngü içerisinde de olayları yorumlaya çalışır (Arslan, 2009). Erken çocukluk dönemi aynı zamanda okul öncesi dönemi de kapsamaktadır. Bu dönem içerisinde çocukların gelişimleri çevredeki faktörlerden etkilenmektedir. Bu nedenle bireyin hayatı boyunca devam edecek olan ilişkiler kurması, iletişim ve etkileşim çabası toplumsallaşmanın da ötesinde benliğini kazanması için oldukça önemlidir. Bu nedenle çocukların 0-6 yaş aralığında yaşadıkları deneyimler oldukça önemlidir (Arı ve Yaban, 2016). Bu deneyim, etki ve kazanımlardan yola çıkılarak bu dönem içerisinde çocukların yaşantıları ile birlikte akademik benlik algıları da eş zamanlı olarak gelişim göstermektedir.

Çocukların kazandığı benlik algısı genel olarak yaşantılar sonucunda şekillenmekte ve yaşantılar doğrultusunda da yönlendirilebilmektedir. Çocukların değerlerinin ve yeterliliklerinin farkına varması benlik olarak adlandırılır.(Kenç ve Oktay, 2002). Çocukta benlik ilk olarak aile ortamında gelişmektedir. Aile ortamında başlayan bu süreç akrabaları, arkadaş ortamları ve öğretmenleri ile olan etkileşimleriyle devam edebilmektedir. Çocuklarda bu şekilde gelişim gösteren benlik algıları aynı zamanda diğer insanlara olan tutumları hakkında değerlendirme yapmalarına yardımcı olmaktadır. Yapılan bu değerlendirme çocuklarda benlik algısını oluşturmaktadır.(Erbil, Divan ve Önder, 2006). Yapılan araştırmalara göre birçok araştırmacı benlik kavramı türleri üzerinde

durmuştur. Bir çalışmada benlik kavramı, “akademik benlik”, “duygusal benlik”, “sosyal benlik”, “bedensel benlik” olmak üzere dört türde incelenmiştir. (Özden,2003). Okula ilk adım olarak bilinen okul öncesi dönem aynı zamanda akademik sürecin başladığı dönem olarak kabul edilebilir. Bu dönemde benlik gelişimi ile ilişkili olarak akademik benlik saygısı da önemli oranda öneme sahiptir. Benlik saygısı literatürde kendilik saygısı ve özsaygı olarak ifade edilebilir. Akademik benlik saygısı, bireyin kendi akademik performans ve becerileri ile ilgili duygu ve düşünceleridir. Çocukların yaşadıkları okul ortamları aynı zamanda okul hayatları ve aile içi yaşantılarından sonra en önemli çevreyi oluşturmaktadır. Çocukların okula başlaması, çocuk açısından oldukça önemlidir. Çocukların okulda edindikleri yaşantı ve tecrübeler akademik benliklerini oluştururken aynı zamanda bu benlik ailesine, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı tutumlarını da etkilemektedir. Bu tutumlar neticesinde çocuk kendisini akranları ile karşılaştırabilecek ve akademik başarısı hakkında bilgi sahibi olmaya çalışacaktır.

İnsan hayata geldiği ilk andan itibaren çevresi ile iletişim kurmak adına farklı şekillerde çaba gösterebilmektedir. Çocukların aile ortamından sonra en çok zaman geçirdikleri yer okuldur. Bunlardan birisi de okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Bu süreç içerisinde çocuklar çevresinde bulunan kişilerle iletişim kurmakta ve arkadaşları ile yakın ilişkiler içerisinde bulunabilmektedir. Çocuklar çevreleri ile kurdukları ilişkilerde bazı durumlarda çatışmalar yaşayabilmekte ve uyumsuzluk süreci ortaya çıkabilmektedir (Arslan, 2002). Bireyler arasında ortaya çıkan bu olumsuz durum özellikle okul öncesi dönemde bulunan çocuklar arasında daha sık görülmektedir. Çünkü gelişimsel süreç içerisinde bu dönemde bulunan çocuklar farklı beceriler edindikleri ve kazanımlar elde ettikleri için çözülmesi gereken bazı çatışmalar ortaya çıkabilmektedir (Anlıak ve Dinçer, 2005). Etkileşimin ve iletişimin en sık yaşandığı okul öncesi dönemde bu durumlardan kaynaklı olarak saldırganlık davranışlarına yönelimlerin görülmesi oldukça normaldir. Okul öncesi dönemde ortaya çıkan sosyal ilişkiler akran şiddetlerinin artmasına neden olabilmektedir. Bu dönem içerisinde ortaya çıkan bu durum genel olarak normal bir yönelim olarak görülmektedir. Çocuklarda görülen psikolojik ve sosyolojik durumlar neticesinde ortaya çıkan saldırganlık eğilimi, arkadaşlarını itikleme, ısırma, tükürme, vurma, sözel saldırı gibi farklı şekillerde görülebilir (Gülay, 2010).

Literatürde yapılan araştırmalarda çocuklarda akademik benlik saygısının ne ölçüde önemli olduğu ve çocuğun hayatındaki birçok etkinlikte başarılı olup olmaması konusunda ebeveyn-akran ilişkilerinde sosyal çevresinin belirleyici olduğu açığa çıkmıştır. Bunun yanı sıra literatür incelendiğinde olumsuz bir benlik geliştiren ve düşük düzeyde benlik saygısına sahip olan çocuğun saldırgan tutumlar sergileyebileceği kanısına varılmıştır. Benlik saygısı düşük olan çocuk saldırgan tutumlar sergileyecek, saldırgan davranışlar sergilediği takdirde ilişkileri bozulacak eşgüdümlü olarak oluşturduğu benlik ve benlik saygısı daha fazla olumsuz etkilenecektir. Aynı zamanda saldırgan

tutum sergileyen çocuk uyum sorunu yaşarken aynı zamanda saldırgan davranışa kurban olan kişi sosyal-duygusal olarak süreçten olumsuz etkilenecek yani saldırgan tutumlardan çocuk ve çevresi zarar görecektir (Yırtıcı, 2019).

Akademik benlik saygısı çalışmalarının genellikle büyük yaş gruplarında yapıldığı görülmüştür. Düşük akademik benlik saygısının yol açabileceği ve toplumu olumsuz etkileyecek olan saldırganlık tutumlarının erken yaşlarda önlenmesi önemli bir husustur. Akademik benlik saygısı çocuk ve çocukluk için bu kadar önemli boyutta iken okul öncesi çocuklarının akademik benlik saygılarını geliştirebilecekleri zamanlarında buna engel olabilecek sebepleri yordayabilmek, eksikliğinde meydana gelebilecek saldırganlık gibi davranışlara önceden engel olup en aza indiregebilmek, gerek ailenin gerek öğretmenlerin işbirliği içinde olup topluma faydalı öz denetimli çocukların yetişmesi için bu çalışma önem taşımakta olup konu ile ilgili somut veriler elde etmek isteyen kişilere aynı zamanda literatüre olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Nicel araştırma yöntemleri bilimsel araştırmalarda genel olarak herhangi bir durumu, olayı ya da olguyu nesnelleştirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde gözlemlenen durum ya da olaylar sayısal olarak ifade edilebilmekte ve ölçülen değerlerle yorumlanabilmektedir (Ekiz, 2009). Araştırma genel tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeliyle yürütülmüştür. Bu model farklı değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile kullanılmaktadır (Karaşar, 2009). Bu bağlamda okul öncesi dönemde bulunan çocukların saldırganlık davranışları ile akademik benlik algıları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacı ile ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bilimsel araştırmalarda herhangi bir grubu ifade etmek için evrenden yararlanılmaktadır. Fakat her çalışmada evrenin tamamına ulaşmak hem zaman hem de maliyet açısından zor olabilmektedir. Bu nedenle çalışmalarda evreni en iyi şekilde temsil edecek örneklem seçilmektedir (Nakip, 2006). Bu çalışmada örneklem belirlerken tabakalı rastgele örneklem yöntemi ile örneklem seçilmiştir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) verileri İstanbul ilçe sıralaması göz önünde bulundurularak algılanan gelir düzeyi açısından üç tabakaya (yüksek, orta, düşük) bölünüp okullar kura ile rastgele olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın örneklemine 382 okul öncesi çocuk oluşturmaktadır. Tablo 1'de katılımcıların demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1. Okul Öncesi Öğrencileri ile Ailelerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişken		F	%
Cinsiyet	Kız	177	46,3
	Erkek	205	53,7
Yaş	4	9	2,3
	5	227	59,3
	6	147	38,4
Anne Yaşı	25	12	3,3
	26-30	65	18
	31-35	122	33,7
	36-40	107	29,6
	41-45	50	13,8
	46+	6	1,7
Baba Yaşı	25	7	1,9
	26-30	29	8,1
	31-35	88	24,5
	36-40	135	37,6
	41-45	76	21,2
Anne Baba Birlikte Olan	Evet	351	93,4
	Hayır	25	6,6
Ayrılık Sebebi	Boşanma	14	63,6
	Ölüm	5	22,7
	Diğer	6	13,6
	Üst	125	32,5
Gelir Düzeyi	Orta	138	35,8
	Alt	122	31,7
	Evet	41	10,7
Ailede Başka Yaşayan Kişi	Hayır	342	89,3
	Anne-Baba	264	68,9
Çocuğu Kim Büyüttü	Aile Büyükleri	93	24,3
	Bakıcı	26	6,8

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi çocuklarının %46,3'ü kız, %53,7'si erkeklerden oluşmaktadır. Çocukların yaş dağılımlarına bakıldığında ise %2,3'ü 4, %59,3'ü 5 ve %38,4'ü 6 yaşında olduğu görülmektedir. Çocukların annelerinin yaş dağılımlarına bakıldığında %3,3'ü 25 ve altı, %18'i 26-30, %33,7'si 31-35, %29,6'sı 36-40, 13,8'i 41-45 ve 1,7'si ise 46 ve üzeri yaş aralığındadır. Babaların yaş aralıklarına bakıldığında ise %1,9'u 25 ve altı, %8,1'i 26-30, %24,5'i 31-35, %37,6'sı 36-40, %21,2'si 41-45 ve %6,7'si 46 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. Çocukların %93,4'ü ebeveynlerinin birlikte yaşadığını, %6,6'sı ise ebeveynlerinin ayrı yaşadıklarını belirtmiştir. Bunlardan %63,6'sının anne ve babasının boşandığı, %22,7'sinin anne ya da babasının vefat ettiği ve %13,6'sının ise "diğer" seçeneğini işaretlediği tespit edilmiştir. Çocukların aile gelir düzeyine bakıldığında ise %32,5'i üst, %35,8'i orta ve %31,7'si ise alt gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Çocukların %10,7'si ailesi ile birlikte yaşarken %89,3'ü birlikte yaşamadığını belirtmiştir. Çocukların kimlerin büyüttükleri incelendiğinde %68,9'unu anne ve babası, %24,3'ü aile büyükleri ve %6,8'inin ise bakıcı tarafından büyütüldüğü belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, çocukların akademik benlik saygısı düzeylerini saptamak için Cevher ve Buluş (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Akademik Benlik Saygısı Düzeyi Ölçeği", Çocukların saldırganlık yönelim düzeylerini belirlemek amacıyla Kan, Kurtulmuş (2016) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan "36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formunda çocuğun cinsiyeti, ailenin boşanma durumu doğum sırası, kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun kiminle yaşadığı, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve anne-babanın eğitim düzeylerini, belirlemeye yönelik toplamda 7 alt boyut ve 15 alt boyut soru maddesine yer verilmiştir. Çocuklara ve ailelerine ilişkin bilgiler öğretmenlerden alınmıştır.

Akademik Benlik Saygısı Düzeyi Ölçeği

Bu ölçek, Cevher ve Buluş (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, okul öncesinden sekizinci sınıfa kadar olan çocukların akademik benlik saygı düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçeğin hazırlanma sürecinde Coopersmith ve Gilbert (akt. Burnett, 1998) tarafından geliştirilen Davranışsal Akademik Benlik Saygısı Ölçeği ile Hamachek (akt. Burnett, 1998) tarafından geliştirilen düşük ve yüksek benlik saygı düzeyleriyle ilgili olan Davranış Değerlendirme Envanteri'nden faydalanılmıştır. Ölçek öğretmenler tarafından yanıtlanmıştır ve 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek kısa, 10 dakikada uygulanıp, puanlanıp, yorumlanabilir. Ölçek maddeleri, okul ortamında öğrenci girişimi, başarı/başarısızlık, sosyal dikkat, sosyal çekicilik ve özgüvenden oluşan beş faktörden oluşmaktadır. Ölçek maddelerine faktör analizi yapılmıştır fakat Türkçe'ye uyarlanırken tek boyutlu olarak ele alınmıştır. Akademik Benlik Saygısı Ölçeği, öğretmenlerin, davranışı sınıf ortamında gözlemleyerek dolduracağı şekilde beşli likert tipinde hazırlanmıştır ve her bir madde için sıklık terimlerine yer verilmiştir. Bu sıklık maddeleri "her zaman", "sık sık", "bezen", "nadiren" ve "hiçbir zaman" şeklindedir. Ölçeğin madde toplam korelasyon puanları .28 ile .80 arasındadır bu da ölçeğin yeterli, pozitif, güçlü ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğin toplam madde sayısı 22, puan aralığı ise 110'dur.

36- 72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği

Araştırmada 36-72 aylık çocukların saldırganlık yönelim düzeylerini saptamak amacıyla Kan, Kurtulmuş (2016) tarafından geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılan “36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek dört alt boyut ve 27 maddeden oluşmaktadır. Bunlar; başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık, başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık, kendisine yönelik saldırganlık ve nesnelere, eşyalara yönelik saldırganlıktır. Ölçekteki her maddenin 1’den 7’ye kadar değeri bulunmaktadır ve her çocuk için maddenin karşısında bulunan değer doğrudan toplanır. Bu ölçekte ters madde yoktur. Çalışmada ölçekler öğretmen tarafından doldurulmuştur. Madde toplam korelasyonlarının. 30 ve üstü olması ölçek maddelerinin geçerliliğine kanıt olarak kullanılmaktadır. Bu ölçeğin madde toplam test korelasyonları incelendiğinde her bir maddesinin 30’un üzerinde olduğu, ölçülmek istenen özelliğin ölçme amacına hizmet ettiği ve ölçeğin yeterli derecede güvenli olduğu görülmektedir.10’dur.

Verilerin Analizi

Ölçeklerden elde edilen verilerin analizinde SPSS istatistiksel analiz programından yararlanılmıştır. Öncelikli olarak verilerin hangi yöntem ile analiz edileceğini belirlemek amacı ile normallik analizi yapılmıştır (Tablo 2). Bu analiz sonucuna göre ölçekte yer alan sorulara verilen cevapların bazılarının normal dağılım gösterdiği bazılarının da normal dağılım göstermediği belirlenmiştir (bkz. Tablo 2). Bu nedenle okul öncesi dönemde bulunan öğrencilerin demografik özellikleri ile ölçeklerde yer alan boyutların analizinde parametrik (Bağımsız gruplar için t testi, One Way Anova ve Çoklu Karşılaştırma Testi LSD) ve non-parametrik testler (Kruskal Wallis ve AllPairwise) tercih edilmiştir. Bununla birlikte saldırganlık yönelimi ile akademik benlik saygısı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile ilişkisel korelasyon analizi yapılmıştır. Bunun yanı sıra saldırganlık yönelim ölçeğinin alt boyutları arasında çoklu regresyon analizi yapılarak toplam varyansın ne kadarını açıkladığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Normallik Analizi Sonuçları

		Grup	Kolmogorov-Smirnova			Shapiro-Wilk		
			Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Saldırıcılık Ölçeği	Yönelim	Düşük	,210	112	,000	,747	112	,000
		Orta	,290	131	,000	,586	131	,000
		Yüksek	,212	115	,000	,760	115	,000
Başkalarına Fiziksel Saldırıcılık	Yönelik	Düşük	,204	112	,000	,798	112	,000
		Orta	,310	131	,000	,563	131	,000
		Yüksek	,234	115	,000	,743	115	,000
Başkalarına İlişkisel Saldırıcılık	Yönelik	Düşük	,199	112	,000	,811	112	,000
		Orta	,295	131	,000	,600	131	,000
		Yüksek	,224	115	,000	,721	115	,000
Kendine Saldırıcılık	Yönelik	Düşük	,367	112	,000	,362	112	,000
		Orta	,503	131	,000	,286	131	,000
		Yüksek	,377	115	,000	,403	115	,000
Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırıcılık		Düşük	,327	112	,000	,511	112	,000
		Orta	,398	131	,000	,390	131	,000
		Yüksek	,280	115	,000	,643	115	,000
Akademik benlik saygısı		Düşük	,046	112	,200*	,984	112	,219
		Orta	,135	131	,000	,918	131	,000
		Yüksek	,107	115	,003	,974	115	,023

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

Güvenirlilik Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklere yönelik yapılan güvenirlilik analizine yönelik bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Güvenirlilik Sonuçları

Ölçekler	Cronbach Alfa
Toplam Saldırıcılık Yönelimi	0,956
Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırıcılık	0,919
Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırıcılık	0,941
Kendine Yönelik Saldırıcılık	0,916
Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırıcılık	0,924
Akademik Benlik Saygısı	0,896

Tablo 3'deki güvenirlilik katsayıları incelendiğinde araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde çalışmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilerin analiz sonuçlarına ve yorumlarına yer verilmiştir. Tablo 4’de öğrencilerin cinsiyetleri ile değişkenler arasındaki farklılaşmaya ilişkin Bağımsız gruplar için t testine yer verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Saldırganlık Yönelim Ölçeği ile Akademik Benlik Saygı Düzeyi Ölçeği Karşılaştırılması

Ölçekler	Kız (n=177)	Erkek (n=205)	t	p
	Ortalama±SS	Ortalama±SS		
Toplam	38,02±19,33	44,50±21,80	-3,039	,003*
Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	11,65±6,26	15,28±9,76	-4,343	,001*
Saldırganlık Yönelim Ölçeği				
Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	11,27±6,47	13,23±8,60	-2,508	,013*
Kendine Yönelik Saldırganlık	5,98±3,72	5,97±2,74	0,021	,983
Nesnelere/Eşyalara Yönelik	9,09±5,41	9,95±5,61	-1,515	,131
Akademik Benlik Saygısı Ölçeği	85,32±14,84	80,22±19,53	2,829	,003*

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyete göre saldırganlık yönelim ölçeği ve alt boyut ortalama puanları ve akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanları Bağımsız gruplar için t testi (Student t) ile karşılaştırılmıştır. Cinsiyete göre saldırganlık yönelim puanlarında yer alan bütün alt boyutlar arasında ortalama puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Erkeklerin toplam saldırganlık yönelim puanları ($44,5 \pm 21,8$) kızların puanlarından ($38,02 \pm 19,33$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Buna ek olarak Saldırganlık yönelim ölçeğinin alt boyutlarından olan başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık puan ortalamalarına göre erkeklerin puanlarının ($15,28 \pm 9,76$) kızların puanlarına ($11,65 \pm 6,26$) göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Saldırganlık yönelim ölçeğinin alt boyutlarından olan başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık puan ortalamalarına göre erkeklerin puanlarının ($13,23 \pm 8,6$) kızların puanlarına ($11,27 \pm 6,47$) göre daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak incelendiğinde, erkek çocukların kız çocuklarına göre daha saldırgan tutumda oldukları gözlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetleri ile akademik benlik saygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Erkeklerin akademik benlik saygısı puanları ($80,22 \pm 19,53$) kızların puanlarından ($85,32 \pm 14,84$) daha düşük olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak kız çocukların erkek çocuklarına göre özgüven, engellerle baş etme, kendini ifade edebilme,

kurallara ve topluluğa uyum sağlama gibi becerileri kapsayan akademik benlik saygılarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Tablo 5’de öğrencilerin annelerin yaşları ile değişkenler arasındaki farklılaşmaya ilişkin ruskall-Wallis Testine yer verilmiştir.

Tablo 5. Anne Yaşına Göre Saldırganlık Yönelim Ölçeği ve Akademik Benlik Saygı Düzeyi Ölçeği Karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Yaşı	n	Ortalama±SS	Ki-Kare	P							
Saldırganlık Yönelim Ölçeği	Toplam	25	12	57,64±25,84	6,79	,237						
		26-30	65	42,71±23,64								
		31-35	122	40,56±21,08								
		36-40	107	39,75±18,76								
		41-45	50	42,76±20,63								
		46+	6	38,00±21,17								
	Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	25	12	18,55±9,59			4,669	,458				
		26-30	65	13,88±9,09								
		31-35	122	13,54±8,58								
		36-40	107	12,81±7,74								
		41-45	50	13,90±9,35								
		46+	6	12,00±8,34								
	Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	25	12	17,73±8,42 ^{b,C,D}					12,061	,034*		
		26-30	65	12,94±8,4 ^d								
		31-35	122	11,70±7,06 ^c								
		36-40	107	10,81±6,11 ^{a,B}								
		41-45	50	14,34±9,69 ^a								
		46+	6	10,17±5,85								
	Kendine Yönelik Saldırganlık	25	12	8,27±7,54							2,008	,848
		26-30	65	6,11±4,02								
		31-35	122	6,03±3,28								
		36-40	107	5,92±2,39								
		41-45	50	5,88±2,83								
		46+	6	5,17±0,41								
Nesnelere/Eşya lara Yönelik	25	12	13,09±9,60	5,019	,414							
	26-30	65	9,68±5,62									
	31-35	122	9,26±5,69									
	36-40	107	10,18±5,86									
	41-45	50	8,47±2,95									
	46+	6	10,67±7,12									
Akademik Benlik Saygısı Ölçeği	25	12	71,64±16,89			8,246	,143					
	26-30	65	83,16±19,39									
	31-35	122	83,47±18,42									
	36-40	107	84,44±15,01									
	41-45	50	82,88±20,42									
	46+	6	72,50±14,98									

A,B,C,D: Farklı Harfler İstatistiksel Olarak Anlamli Farklılık Göstermektedir.

*P<0,05 Anlamli Düzeyinde İstatistiksel Olarak Anlamli Bulunmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde anne yaşına göre saldırganlık yönelim ölçeği düzeyleri ve akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanları karşılaştırılmıştır. Kruskall-Wallis testine göre anne yaşına göre başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutuna göre istatistiksel olarak anlamli düzeyde fark olduğu belirlenmiştir (p<0,05). Test sonrası ikili karşılaştırma (Kruskall Wallis, allpairwise) analiz sonuçlarına göre başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık alt boyut ortalama puanlarında, anne yaşı

36-40 ile 41-45 yaş gruplarında, 36-40 ile 25 altı yaş gruplarında, 31-35 ile 25 altı yaş gruplarında ve 26-30 ile 25 altı yaş grupları arasında farklılaşma belirlenmiştir ($p<0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde, 25 yaşından küçük annelerin çocuklarında daha fazla saldırganlık olduğu saptanmıştır.

Tablo 6'da öğrencilerin babalarının yaşları ile değişkenler arasındaki farklılaşmaya ilişkin Kruskal-Wallis Testine yer verilmiştir.

Tablo 6. Baba Yaşına Göre Saldırganlık Yönelim Ölçeği ve Akademik Benlik Saygı Düzeyi Ölçeği Karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Yaşı	n	Ortalama±SS	Ki-Kare	P	
Saldırganlık Yönelim Ölçeği	Toplam	25 Altı	7	53,57±20,8	9,8	,081
		26-30	29	36,55±17,53		
		31-35	85	42,76±21,91		
		36-40	131	41,10±22,38		
		41-45	74	42,77±21,38		
		46 +	23	38,57±13,74		
		Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	25 Altı	7		
	26-30		29	11,17±5,70		
	31-35		85	14,37±8,99		
	36-40		131	13,30±8,87		
	41-45		74	14,30±9,26		
	Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	25 Altı	7	16,14±9,03	5,107	,403
		26-30	29	10,62±5,97		
		31-35	85	12,08±7,55		
		36-40	131	11,89±7,38		
		41-45	74	13,31±9,20		
	Kendine Yönelik Saldırganlık	25 Altı	7	7,43±2,76	10,961	,052
		26-30	29	6,21±4,72		
		31-35	85	6,33±3,71		
		36-40	131	6,08±3,49		
		41-45	74	5,68±2,36		
Nesnelere/Eşyalara Yönelik	25 Altı	7	13,57±7,35 ^{G,D,E,F}	12,296	,031*	
	26-30	29	8,55±5,27 ^{A,B,C}			
	31-35	85	9,72±5,27 ^b			
	36-40	131	9,83±6,32 ^{a,F}			
	41-45	74	9,49±5,10 ^c			
Akademik Benlik Saygısı Ölçeği	25 Altı	7	76,43±23,16	2,809	,729	
	26-30	29	86,66±15,53			
	31-35	85	83,13±17,79			
	36-40	131	83,31±18,08			
	41-45	74	81,54±17,43			
	46 +	23	83,13±21,74			

A,B,C,D: Farklı Harfler İstatistiksel Olarak Anlamlı Farklılık Göstermektedir.

*P<0,05 Anlamlılık Düzeyinde İstatistiksel Olarak Anlamlı Bulunmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde baba yaşına göre saldırganlık yönelim ölçeği düzeyleri ve akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanları karşılaştırılmıştır. Kruskal-Wallis Testine göre baba yaşına göre nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık alt boyutları arasında istatistiksel olarak fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Test sonrası ikili karşılaştırma (Kruskal Wallis, Allpairwise) analiz

sonuçlarına göre nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık alt boyut ortalama puanlarında, baba yaşı 26-30 ile 36-40, 31-35 ve 25 yaş altı yaş gruplarında ve 25 yaş altı ile 46 yaş üzeri, 41-45 ve 36-40 yaş grupları arasında farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde, 25 yaşından küçük babaların çocuklarında daha fazla saldırganlık yönelimi olduğu saptanmıştır.

Tablo 7'de çocukların ailelerinin gelir düzeyleri ile değişkenler arasındaki farklılaşmaya ilişkin Kruskal-Wallis Testine yer verilmiştir.

Tablo 7. Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Saldırganlık Yönelim Ölçeği Düzeyleri ve Akademik Benlik Saygısı Ölçeği Karşılaştırılması

Değişkenler	Algılanan Gelir Düzeyi	n	Ortalama±SS	Ki-Kare	P
Saldırganlık Yönelim Ölçeği	Toplam	Düşük	120 47,36±25,06 ^b	49,058	,001*
		Orta	134 33,67±11,94 ^{a,B}		
		Yüksek	121 44,53±21,68 ^a		
	Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	Düşük	121 16,21±9,97 ^b	43,473	,001*
		Orta	136 10,57±5,20 ^{a,B}		
		Yüksek	119 14,46±8,89 ^a		
	Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	Düşük	121 14,85±9,31 ^b	42,136	,001*
		Orta	136 9,38±4,34 ^{a,B}		
		Yüksek	121 13,12±7,9 ^a		
	Kendine Yönelik Saldırganlık	Düşük	121 6,41±4,21 ^b	13,713	,001*
		Orta	135 5,38±1,41 ^{a,B}		
		Yüksek	121 6,24±3,48 ^a		
	Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık	Düşük	119 9,81±6,19 ^b	21,855	,001*
		Orta	135 8,21±3,40 ^{a,B}		
		Yüksek	121 10,82±6,40 ^a		
Akademik Benlik Saygısı Ölçeği	Düşük	115 75,31±15,26 ^{a,B}	52,694	,001*	
	Orta	135 90,17±13,70 ^{b,C}			
	Yüksek	119 81,06±20,27 ^{a,C}			

Tablo 7 incelendiğinde ailelerin gelir düzeyine göre saldırganlık yönelim ölçeği düzeyleri ve akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanları karşılaştırılmıştır. Kruskal-Wallis testine göre gelir düzeyi ile saldırganlık yönelim ölçeğinde yer alan bütün boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Test sonrası ikili karşılaştırma (Kruskal Wallis, Allpairwise) analiz sonuçlarına göre saldırganlık yönelim ölçeği ortalama puanlarında ve alt boyut ortalama puanlarında, gelir düzeyi orta olan çocuk grupları ile düşük ve yüksek gelir düzeyi grupları arasında farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir. ($p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde, nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık tutumunun, yüksek gelir düzeyine sahip olan çocuklarda daha fazla olduğu saptanırken, diğer saldırganlık alt boyutlarının, düşük gelir düzeyi olan çocuklarda daha fazla olduğu saptanmıştır.

Kruskal-Wallis testine göre gelir düzeyi ile akademik benlik saygısı arasında istatistiksel olarak fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Test sonrası ikili karşılaştırma (Kruskal Wallis, Allpairwise) analiz sonuçlarına göre akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanlarında, gelir düzeyi düşük, orta ve yüksek olan çocuk grupları arasında olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde, gelir düzeyi orta düzey olan çocukların özgüvenli ve engellerle baş etme yeteneğinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 8'de öğrencilere bakan kişi ile değişkenler arasındaki farklılaşmaya ilişkin Çoklu Karşılaştırma ve LSD analizine yer verilmiştir.

Tablo 8. Çocuğa Bakan Kişiyeye Göre Saldırğanlık Yönelim Ölçeği Düzeyleri ile Akademik Benlik Saygısı Ölçeği Karşılaştırılması

Değişkenler	Çocuğa Bakan Kişi	n	Ortalama±SS	f	p	
Saldırğanlık Yönelim Ölçeği	Toplam	Anne-Baba	258	39,46±19,42 ^a	3,956	,020*
		Aile Büyükleri	91	46,42±22,68 ^a		
		Bakıcı	25	42,36±21,27		
	Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırğanlık	Anne-Baba	258	12,84±7,76 ^a	4,136	,017*
		Aile Büyükleri	92	15,67±9,82 ^a		
		Bakıcı	25	12,68±6,70		
	Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırğanlık	Anne-Baba	259	11,58±7,11 ^a	5,717	,004*
		Aile Büyükleri	92	14,61±9,30 ^{a,B}		
		Bakıcı	26	11,15±5,12 ^b		
	Kendine Yönelik Saldırğanlık	Anne-Baba	259	5,86±3,10	2,01	,135
		Aile Büyükleri	91	5,88±2,60		
		Bakıcı	26	7,15±5,11		
	Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırğanlık	Anne-Baba	257	9,15±5,17	2,211	,111
		Aile Büyükleri	92	10,11±5,66		
		Bakıcı	25	11,12±7,30		
Akademik Benlik Saygısı Ölçeği	Anne-Baba	259	84,89±16,80 ^{a,B}	7,688	,001*	
	Aile Büyükleri	87	78,29±18,60 ^a			
	Bakıcı	22	74,05±17,28 ^b			

Tablo 8 incelendiğinde çocuğa bakan kişi değişkenine göre saldırğanlık yönelim ölçeği ortalama puanları ve akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanları karşılaştırılmıştır. One-way Anova testine göre çocuğa bakan kişi değişkenine göre saldırğanlık yönelim ölçeği ortalama puanları, başkalarına yönelik fiziksel saldırğanlık alt boyut ortalama puanları ve başkalarına yönelik ilişkisel saldırğanlık alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Test sonrası Çoklu Karşılaştırma LSD analiz sonuçlarına göre saldırğanlık yönelim ölçeği ortalama puanlarında ve başkalarına yönelik fiziksel saldırğanlık alt boyut ortalama puanlarında, aile büyükleri tarafından bakılan çocuklar ile anne ve babası tarafından bakılan çocuklar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenirken, başkalarına yönelik ilişkisel saldırğanlık alt boyut ortalama puanlarında, aile büyükleri tarafından bakılan çocuklar ile anne-babası ve bakıcı tarafından bakılan çocuklar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde, aile büyükleri tarafından bakılan çocukların anne-babası ve bakıcı tarafından bakılan çocuklara göre daha saldırğan olduğu saptanmıştır.

One-Way Anova testine göre çocuğa bakan kişiyeye göre akademik benlik saygısı arasında istatistiksel olarak fark olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Test sonrası Çoklu Karşılaştırma LSD analiz sonuçlarına göre akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanlarında, çocuğa bakan kişinin anne-baba olması ile aile büyükleri ve bakıcı olması arasında farklılaşmanın olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ortalamalar incelendiğinde, çocuğa bakan kişinin anne ve baba olması durumunda çocukların özgüvenli ve engellerle baş etme yeteneğini artırdığı saptanmıştır.

Tablo 9'da öğrencilerin ebeveynlerinin boşanma durumları ile değişkenler arasındaki farklılaşmaya ilişkin Bağımsız Gruplar Arası T Testine (Student t Testi) yer verilmiştir.

Tablo 9. Boşanma Durumuna Göre Saldırganlık Yönelim Ölçeği Düzeyleri ve Akademik Benlik Saygısı Ölçeği Karşılaştırılması

		Boşanma Durumu	Evvet (N=342)	Hayır (N=25)		
		Değişkenler	Ortalama±SS	Ortalama±SS	t	p
Saldırganlık Ölçeği	Yönelim	Toplam	41,05 ± 20,24	45,48 ± 25,67	-1,036	,301
		Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	13,36 ± 8,15	15,80 ± 10,56	-1,413	,158
		Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	12,09 ± 7,35	14,32 ± 11,32	-0,970	,341
		Kendine Yönelik Saldırganlık	6,00 ± 3,30	5,60 ± 1,44	0,598	,550
		Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık	9,54 ± 5,46	9,76 ± 6,25	-0,197	,844
Akademik Benlik Saygısı Ölçeği			83,09 ± 17,64	79,21 ± 17,49	1,044	,297

Tablo 9 incelendiğinde boşanma durumu değişkenine göre saldırganlık yönelim ölçeği ve alt boyut ortalama puanları ve akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanları bağımsız gruplar için t testi puanları ile karşılaştırılmıştır. Boşanma durumu değişkenine göre saldırganlık yönelim ölçeği ve alt boyut ortalama puanları ve akademik benlik saygısı ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 10'da öğrencilerin saldırganlık yönelim düzeyleri ile akademik benlik saygısı arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizine yer verilmiştir.

Tablo 10. Saldırganlık Yönelim Ölçeği Düzeyleri ve Akademik Benlik Saygısı Ölçeği Korelasyon Analizi

Korelasyon		Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	Kendine Yönelik Saldırganlık	Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık	Akademik Benlik Saygısı Ölçeği
Saldırganlık Yönelim Ölçeği	r	0,909	0,861	0,682	0,778	-0,475
	p	<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*
	n	371	373	373	373	363
Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	r		0,739	0,473	0,585	-0,538 ⁰
	p		<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*
	n		374	373	371	363
Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	r			0,432	0,466	-0,366
	p			<0,001*	<0,001*	<0,001*
	n			377	375	365
Kendine Yönelik Saldırganlık	r				,664**	-0,203
	p				<0,001*	<0,001*
	n				374	364
Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık	r					-0,343
	p					<0,001*
	n					363

Tablo 10 incelendiğinde saldırganlık yönelim ölçeği puan ortalamaları ve akademik benlik saygısı ölçeği arasındaki korelasyon değerleri verilmiştir. Saldırganlık yönelim ölçeği ile akademik benlik saygısı ölçeği arasında %47'lik negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre saldırganlık yönelimi arttıkça akademik benlik saygısı azalmaktadır. Başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık ölçeği ile saldırganlık ölçek düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakta iken akademik benlik saygısı arasında %54'lük negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir deyişle fiziksel saldırganlık yönelimi arttıkça akademik benlik saygısı azalmaktadır. Başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık alt boyutu ile saldırganlık ölçek düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakta iken akademik benlik saygısı arasında %37'lik negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre ilişkisel saldırganlık yönelimi arttıkça akademik benlik saygısı azalmaktadır. Kendine yönelik saldırganlık ölçeği ile saldırganlık ölçek düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakta iken akademik benlik saygısı arasında %20'lik negatif bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir deyişle kendine saldırganlık yönelimi arttıkça akademik benlik saygısı azalmaktadır. Nesnelere eşyalara yönelik saldırganlık ölçeği ile saldırganlık ölçek düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmakta iken akademik benlik saygısı arasında %34'lük negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir deyişle kendine saldırganlık yönelimi arttıkça akademik benlik saygısı azalmaktadır.

Tablo 11'de öğrencilerin saldırganlık yönelim ölçeğine ilişkin regresyon analiz sonucuna yer verilmiştir.

Tablo 11. Saldırganlık Yönelim Ölçeği Regresyon Analizi

Saldırganlık Yönelim Ölçeği	B	STD HATA	b	t	p	r ²
Başkalarına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	2,230	0,053	0,909	41,927	<0,001*	0,827
Başkalarına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	2,325	0,071	0,861	32,639	<0,001*	0,742
Kendine Yönelik Saldırganlık	4,401	0,245	0,682	17,983	<0,001*	0,466
Nesnelere/Eşyalara Yönelik Saldırganlık	2,940	0,123	0,778	23,838	<0,001*	0,605

Tablo 11 incelendiğinde saldırganlık yönelim ölçeği ve alt boyutları arası regresyon analizi uygulanmıştır. Saldırganlık yönelim ölçeğini %82 ile en fazla başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık alt boyut ölçeği açıklamaktadır. Başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık alt boyut ölçeğine ait Beta değeri (0,909), başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık alt boyut ölçeği ile saldırganlık yönelim ölçeği arasındaki ilişkinin pozitif yönde olduğunu, başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık arttıkça saldırganlık yönelimin de arttığını göstermektedir. Başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık 1 birim arttıkça saldırganlık yönelim ölçeği 2,230 birim artış göstermektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların akademik benlik saygısı ile çocukların saldırganlık yönelimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; saldırganlık yönelimi arttıkça akademik benlik saygısı düzeyinin azaldığı görülmüştür. Erkek çocuklarının saldırganlık yönelim puanları kız çocuklarının saldırganlık yönelim puanlarından daha yüksektir. Konu ile paralel olarak Arıcak (1995), Aral ve arkadaşları (2004), Cevher ve Buluş (2006), Özdemir (2004) yapmış oldukları bir çalışmaların sonucunda çocukların saldırganlık eğilimi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki saptamışlardır. Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Erdinç (1995), Akboy (1998), Kurşun (1998) ve Göktaş (2008) kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha düşük akademik benlik saygısına sahip olduklarını belirlemiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre kız çocuklarının erkek çocuklarına göre akademik benlik saygısının da az olduğu belirlenmiştir. Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Erdinç (1995), Akboy (1998), Kurşun (1998) ve Göktaş (2008) kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha düşük akademik benlik saygısına sahip olduklarını belirlemiştir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile örtüşmektedir.

Aral ve arkadaşlarının (2011) yaptıkları çalışmada elde ettikleri bulgulara göre okul öncesi dönemde bulunan çocukların başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık yönelimleri ile anne yaşı değişkeni arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Özellikle 25 yaşından küçük olan annelerin çocuklarının saldırganlık yönelim düzeyi puan ortalamalarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Özcan ve Aydoğan (2014) aile katılımı ve çocukların akademik benlik saygısı ile ilgili yapmış oldukları çalışmada 20-30 yaş aralığındaki anne ve babaların çocuklarının akademik benlik saygısı puan ortalamalarının diğer yaş grubundaki anne ve babaların çocuklarının akademik benlik saygısı puan ortalamalarından daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Okul öncesi dönemde bulunan çocukların annelerinin yaşları ile akademik benlik saygısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde, 25 yaşından küçük ve 46 yaşından büyük annelerin çocuklarının akademik benlik saygı düzeyi puanlarının düşük olduğu görülmektedir. Bütün bu çalışma sonuçları, bu çalışmanın, 25 yaşından genç annelerin çocuklarının saldırganlık puanlarının diğer çocuklardan yüksek olmasının yanında çocukların akademik benlik saygısı düzeyleri düştükçe saldırganlık yönelim düzeylerinin artması sonuçlarını destekler niteliktedir.

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların babalarının yaşları ile nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık kendine yönelik saldırganlık alt boyutu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Önal ve Uçar (2017)'in yapmış olduğu bir çalışmada baba yaşı değişkeni ile çocukların saldırganlık yönelim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. Karaca, Gündüz ve Aral (2011)'in yapmış olduğu çalışma sonucunda, 30 yaşından genç babaların çocuklarının fiziksel saldırganlık puanlarının yüksek, 36 yaşından büyük babaların çocuklarının ise, ilişkisel saldırganlık puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırma bulgularına ilişkin olarak, çocukların saldırganlık düzeyleri ile saldırganlık yönelim ölçeğinin alt boyutlarından olan nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık ile baba yaşı arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Puan ortalamaları incelendiğinde, 25 yaşından küçük babaların çocuklarının saldırganlık yönelim puanlarının diğer yaş gruplarına nazaran daha yüksek olduğu söylenebilir. Literatür taraması yapıldığında genel olarak baba yaşı değişkeni ile çocukların saldırganlık yönelimi düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Özcan, Aydoğan (2014). Bütün bu çalışma sonuçları araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların babalarının yaşları ile akademik benlik saygısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ortalamaları incelendiğinde, en düşük akademik benlik saygı düzeyine sahip çocukların 25 yaşından küçük babaların çocukları, en yüksek akademik benlik saygı düzeyine sahip çocukların ise, 26-30 yaş gurubundaki babaların çocukları olduğu görülmüştür. Özcan, Aydoğan (2014)' ün yaptığı bir çalışmada da 20-30 yaş aralığında olan babaların çocuklarının akademik benlik saygısı puan ortalamalarının diğer yaş gruplarındaki babaların çocuklarının akademik benlik saygısı puanlarından daha düşük olduğu gözlenmiştir. Bu sonuç araştırma sonucu ile doğru orantılıdır. Akademik benlik saygısını detaylı şekilde ele alan çalışmalardan Can((2015)'in çalışmasında cinsiyet, çocuk sayısı, çocuğun yaşı, anne ve babanın eğitim düzeyi değişkenleri ele alındığı görülmüştür.

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların ailelerin aylık gelir düzeyleri ile saldırganlık yönelimi ölçeğinin bütün boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aylık gelir düzeyleri ve gruplar arasındaki ortalamalara bakıldığında ise nesnelere/ eşyalara yönelik saldırganlık tutumunun, yüksek gelir düzeyine sahip olan çocuklarda daha fazla olduğu saptanırken, diğer saldırganlık alt boyutlarının, düşük gelir düzeyi olan çocuklarda daha fazla olduğu saptanmıştır. Araştırma bulgusu ile paralel olarak Karataş (2005)'in araştırma sonucunda da düşük ve aşırı yüksek düzeyde sosyoekonomik düzeye sahip çocukların saldırganlık eğiliminin daha fazla olduğunu bulmuştur. Bulgu ile ilgili olarak Aral ve arkadaşları (2004) yaptıkları çalışmada katılımcıların ekonomik düzeyleri arttıkça saldırganlık eğilimlerinin de azaldığını yanı aralarında negatif bir ilişkinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmalar, araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların ailelerinin aylık gelir düzeyleri ile akademik benlik saygısı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılaşmayı belirlemek amacı ile yapılan analiz sonuçlarına göre akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanlarında, gelir düzeyi düşük, orta ve yüksek olan çocuk grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Torucu (1990)'ın yaptığı bir çalışma sonucunda düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ergenlerin benlik saygılarının da düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Aksoy (1992) yaptığı bir çalışma sonucunda sosyoekonomik düzeyin benlik saygısı üzerinde önemli ölçüde etkili olduğunu bulmuştur. Cevher (2004)'in yapmış olduğu bir çalışma sonucunda sosyo-ekonomik düzey değişkeni ile akademik benlik saygısı arasında anlamlı derecede ters bir ilişki söz konusudur. Bu çalışmaya göre yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarının akademik benlik saygı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Okul öncesi dönemde çocuğa bakan kişi ile saldırganlık yönelimi ve alt boyutlarından başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık ve başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile yapılan analiz sonucuna göre saldırganlık yönelim ölçeği ortalama puanlarında ve başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık alt boyut ortalama puanlarında, aile büyükleri tarafından bakılan çocuklar ile anne ve babası tarafından bakılan çocuklar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenirken, başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık alt boyut ortalama puanlarında, aile büyükleri tarafından bakılan çocuklar ile anne-babası ve bakıcı tarafından bakılan çocuklar arasındaki farklılaştığı tespit edilmiştir.

Okul öncesi dönemde çocuğa bakan kişi ile akademik benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ile yapılan analiz sonucuna göre akademik benlik saygısı ölçeği ortalama puanlarında, çocuğa bakan kişinin anne-baba olması ile aile büyükleri ve bakıcı olmasına göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Çetin ve

Çavuşoğlu (2009), Gürpınar Akan (2001)' ın yapmış olduğu bir çalışma sonucunda, anne ve baba tarafından bakılan çocukların benlik saygı düzeyi puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucunu bulmuştur. Literatür incelendiğinde, çocukların akademik benlik saygı düzeyleri ile yapılan çalışmalarda çocuğa bakan kişi değişkeni incelemesine rastlanmadığı için diğer araştırma sonuçlarına ilişkin bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Bu araştırma bulgularına göre sadece anne ve baba tarafından bakılan çocukların akademik benlik saygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların ebeveynlerinin boşanma durumu ile saldırganlık yönelimleri ve alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Özbey ve Alisinanoğlu'nun (2009) ve Güney (2008)'in çalışmalarının ilgili bulgusuyla paralellik göstermiştir. Erdim ve Ergün (2016)'ün yapmış olduğu araştırma sonucunda, boşanma durumunun çocuklarda saldırganlığa yol açtığı saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, ailenin boşanma durumu değişkeni ve saldırganlık yönelimi ile ilgili çalışmaların sonucunda anlamlı fark görülen veya görülmeyen çalışmalara rastlanmıştır

Okul öncesi dönemde bulunan çocukların ebeveynlerinin boşanma durumu ile akademik benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Hess ve Camara (1979), Hammond (1979), yaptığı araştırma sonuçlarına göre göre boşanma sonucunda çocukların öz saygıları etkilenebilmektedir. Amato (2001), boşanmış ailelerin çocukları ile alakalı yapmış olduğu çalışmanın sonucunda benlik saygısı, okul başarısı ve ebeveynlerle olan ilişkide problem yaşadıklarını tespit etmiştir. Kurdek ve Berg (1983), yaptıkları çalışma sonucunda aile boşanması sonucunda kız çocuklarının daha çok akademik anlamda başarısızlık ve özgüven düşüklüğü yaşadıklarını saptanmıştır.

Okul öncesi dönemde bulunan öğrencilerin saldırganlık yönelimleri ile akademik benlik saygısı arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Saldırganlık yönelimi ölçeği alt boyutları ile akademik benlik saygısı alt boyutları arasında negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Alt boyutlar arasında en yüksek ilişki, sırasıyla başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık, başkalarına yönelik ilişkisel saldırganlık, nesnelere/eşyalara yönelik saldırganlık ve kendine yönelik saldırganlık olarak sıralanmaktadır. Kapçı ve arkadaşları (2013) çocuklar üzerinde yaptıkları çalışmada çocukların saldırganlık düzeyleri ile akademik benlik algıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu aynı zamanda çocuklarda görülen davranışsal bozuklukların akademik benlik algısı ve sosyal davranışlar açısından önemli olduğu vurgulanmıştır.

Okul öncesi dönemde saldırganlık yönelimi regresyon sonuçlarına bakıldığında %82 ile en fazla başkalarına yönelik fiziksel saldırganlık alt boyut ölçeği açıklamaktadır. Çalışmanın örneklemini dikkate alındığında aileleri boşanan çocuk sayısı azdır. Bu değişkenle ilgili daha net çalışmalara yer verilebilir. Akademik benlik kavramı konusunda okul öncesi yaş grubu çocuklarıyla ilgili literatürde az sayıda çalışmalara rastlandığından dolayı daha fazla çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akboy R. (1969). Fen lisesi ve genel lise öğrencilerinin benlik kavramı, denetim odağı ve sürekli kaygı açısından karşılaştırılması. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Selçuk Üniversitesi, Konya, 1: 189-197.
- Aksoy, C. A. (1992). *Lise son sınıf öğrencilerinin özsaygı ve denetim odağını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: an update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of family psychology*, 15(3), 355.
- Anliak Ş. ve Dinçer Ç. (2005). Okul öncesi dönemde kişilerarası bilişsel problem çözme becerilerinin geliştirilmesi. *Eğitim Araştırmaları*, 20, 122-134.
- Aral, N., Bütün Ayhan, A., Türkmenler, B. ve Akbıyık, A. (2004). İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 29(315), 17-25.
- Arı, M. M., Yaban, E. H. (2016). Okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: Mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, doi:10.16986/Huje.2015014655 (Yayın No: 2244128)
- Arıca O. T. (1995). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan C. (2002). *Okulda çatışma çözme* (Ed. A.M. Sümbül). Eğitime yeni bakışlar. Mikro Yayınevi: Ankara.
- Arslan Ü. (2009). *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydın B. (1996). Benlik kavramı ve ben şemaları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8, 41-47.
- CAN, S. (2015). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Akademik Benlik Saygısı (Muğla İli Örneği). *Journal of Social Sciences & Humanities Researches*, 34.
- Cevher N. ve Buluş M. (2006). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş çocuklarında akademik benlik saygısı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2006, 20, 28-39.
- Çetin, H. ve Çavuşoğlu, H. (2009). *Yetiştirme yurdunda ve aileleri ile yaşayan adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtilerinin karşılaştırılması*.
- Ekiz D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erbil N., Divan Z. ve Önder Ö. P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 10(10), 7-15
- Erdim L. ve Ergün, A. (2016). Boşanmanın ebeveyn ve çocuk üzerindeki etkileri. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(1), 78-84.
- Erdinç G. A. (1995). *İzmir ili lise öğrencilerinde benlik imajı-başarı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Göktaş M. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik benlik saygısı düzeyleri ile ders başarıları arasındaki ilişki*. octoraldissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güney K. (2008). *Aileleri İstanbul Ümraniye ilçesine göç etmiş ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürpınar Akan, A. (2001). *7-12 yaş çocuklarında görülen uyum ve davranış bozuklukları ve benlik saygısı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hammond, J. M. (1979). Children of divorce: A study of self-concept, academic achievement, and attitudes. *The Elementary School Journal*, 80(2), 55-62.
- Hess, R. D., and Camara, K. A. (1979). Post-divorcefamilyrelationships as mediating factors in the consequences of divorce for children. *Journal of Social issues*, 35(4), 79-96.
- Kara, B. (2017). *İlkokul ve ortaokulda değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Karaca, N. H., Gündüz, A., ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, Z. B. (2005). Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30(317), 30-39.
- Kapçı, G. E., Artar M., Avşar V., Daşcı E. ve Çelik, G. E. (2013). *İlkokul birinci sınıfa farklı yaşlarda başlayan çocukların ruhsal ve sosyal gelişim ile akademik benlik algıları açısından karşılaştırılması*, Bilimsel Araştırma Projesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaynak, K. B., Kan A., ve Kurtulmuş, Z. (2016). 36-72 aylık çocuklara yönelik "Saldırganlık Yönelim Ölçeği" geliştirme çalışması, *Turkish Studies*, 11(3), 1457-1474
- Kurdek, L. A., and Berg, B. (1983). Correlates of children'sadjustment to their parents' divorces. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1983(19), 47-60.
- Kurşun, M. (1998). *Elazığ'da iki farklı lisedeki öğrencilerin aile sorunlarının benlik saygısı üzerine etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama Araştırmaları Teknikleri ve Spss Destekli Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Önal, S. ve Uçar, A. (2017). Otizm Spektrum Bozukluğu Tedavisinde Beslenme Yaklaşımları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 179-194.
- Özbey, S., Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 493-517.
- Özcan, Ç., ve Aydoğan, Y. (2014). Aile katılımı ile çocukların akademik benlik saygısı arasındaki ilişkinin anne-baba görüşlerine göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(202), 19-36.
- Özdemir, S. (2014). *Okul öncesi çocuklarda görülen saldırgan davranışların incelenmesi*. [Doktora Tezi], Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Torucu, B. K. (1990). *13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yavuz, Ş. (2007). *Son çocukluk dönemi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yırtıcı, B. (2019). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların akademik benlik saygısı düzeyi ile saldırganlık yönelimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.